**शिलाभेद** पु० शिलामपि भिनत्ति भिद–अच् । १पाषाण-भेदिद्रुमे रत्नमा० २पाषाणभेदकास्त्रे च ।

**शिलारम्भा** स्त्री शिलेव रम्भा । कोकिलदल्यां राजनि० ।

**शिलावल्का** स्त्री शिलेव कठिनः वल्को यस्याः । (शिलावाक्) इति प्रसिद्धे वृक्षभेदे शिलात्वगपत्रे राजनि० । [त्रिका० ।

**शिलाव्याधि** पु० शिलाया व्याधिरिव । शैलेये गन्धद्रव्ये

**शिलासन** न० शिला आसनं यस्य । शैलेये गन्धद्रव्ये शब्दर० २शिलानिर्मिते आसने च ।

**शिलासार** न० शिलायाः सार इव । लोहे हेमच० ।

**शिलि** पु० शिल–कि । १भूजपत्रवृक्षे शब्दमा० । द्वाराधःस्थे २काष्ठे ( गोवराट ) स्त्री शब्दर० ३मेष्यां ४कलाय-पुष्पे ५तस्यशीर्षे च मेदि० स्त्री ङीप् ।

**शिलिन्द्र** पुंस्त्री० शिलिं ददाति दा–क पृषो० । आमाख्याते मत्स्यविशेषे "शिलिन्द्रः श्लेष्मलो मत्स्यो विपाके मधुरो गुरुः । ग्रामवातकरो हृद्यो वातपित्तहरो मतः" राजवल्लभः । स्त्रियां ङीप् ।

**शिलीन्ध्र** न० शिलीं धरति धृ–क पृषो० सुम् । १कदली-पुष्पे २कवके च मेदि० ३लिप्तटायां विश्वः । [हारा० ।

**शिलीन्ध्रक** न० शिलीन्ध्र इव इवार्थे–कन् । गोमयच्छत्राके

**शिलीपद** पु० शिलो द्वाराधःस्थकाष्ठमिव पदमस्यात् । रोग-भेदे (गोट) शब्दर० पृषो० । श्लीपदवत्यत्र न० भावप्र० । तल्लिदानादि भावप्र० उक्तं यथा "पुराणोदकभूयिष्ठाः सर्वर्तुषु च शीतलाः । ये देशास्तेषु जायन्ते श्लीपदानि विशेषतः" । विशेषत इति वचनेनान्यत्रापि श्लीपदं भवतीति बोध्यते । अथ श्लीपदस्य सामान्यलक्षणमाह "यः सज्वरोवङ्क्षवृषणो ऽत्यर्थिः शोथो ऽघ्रयां पादगतः क्रमेण । तत् श्लीपदं जात्करणैर्नेत्रशिश्नोदनासास्वपि केचिदाहुः" । तच्चि-विधम् वातिकं पैत्तिकं श्लैष्मिकञ्चेति । तत्र तेषां क्रमेण लक्षणान्याह "वातजं कृष्णरूक्षं हि स्फुटितं तीव्र-वेदनम् । अनिमित्तरुजाक्षान्तं बहुशो ज्वर एव च । पित्तजं पीतसङ्काशं दाहज्वरयुतं भृशम् । श्लैष्मिकन्तु भवेत् स्निग्धं तथा पाण्डुरमस्थिरम् । श्लोष्मण्येतानि जानीयात् श्लीपदानि कफात् पुनः । गुरुत्वञ्च महत्त्वञ्च यथात्तानि विना कफात्" । अथासाध्यमाह "वज्रमोक्षमिव सञ्जातं कष्टकैरुपचीयते । अवृद्धाल्पकफ-रूक्षस्तु वर्जनीयं विशेषतः । यत् श्लैष्मिकाहारविहार-रतैर्जातं तथाभ्यस्तकफस्य हृतः । शास्त्रोक्तमलुततर्ष-चिह्नं बलवद्भिरपि विवर्जनीयम् अचिकित्स्यत्वादिति शेषः । [२युद्धे ३जड़ीभूते च शब्दर० ।

**शिलीमुख** पु० शिलीव मुखमस्य । १भ्रमरे २बाणे अमरः ।

**शिलोच्चय** पु० शिलानामुच्चयो यत्र । पर्वते अमरः ।

**शिलोञ्छ** पु० शिलेनोञ्छ उञ्छि–घञ् । उपात्तशस्यात् क्षेत्रात् शेषावचयने ।

**शिलोत्थ** न० शिलाया उत्तिष्ठति उद्–स्था–क । शैलेये गन्धद्रव्ये राजनि० । शिलोद्भवादयोऽप्यत्र ।

**शिल्प** न० शिल–पक् । चित्रकलादिकर्मसु अमरः । २सूचि मेदि० । तदारम्भमुहूर्तः स० चि० उक्तो यथा "मृदुध्रुवक्षिप्रचरे शे गुरौ वा स्था० लग्नगे । विधौ शुक्रजीववर्गस्थे शिल्पारम्भः प्रशस्यते" ।

**शिल्पकारिन्** त्रि० शिल्पं चित्रादिकलां करोति कृ–णिनि । चित्रादिकर्त्तरि ।

**शिल्पका** स्त्री शिल्पमिव कायति कै–क । वृक्षभेदे राजनि०

**शिल्पशाला** स्त्री ६त० । चित्रकरादीनां चित्रकरणगृहे अमरः

**शिल्पशास्त्र** न० शिल्पज्ञापकं शास्त्रम् । वास्तुविद्यादिज्ञा-पके शास्त्रे ।

**शिल्पिन्** त्रि० शिल्पं वेत्त्यधीते वा इनि । १चित्रादिकर्म-करे अमरः । २लोहदलौषधौ स्त्री मेदि० ङीप् ।

**शिव** न० शी–वन् पृषो० । १सुखे अमरः । २सुखे २जले उणादि० । ४सैन्धवे लाक्षायां च ५लवणे ६श्वेतदूर्वे च राजनि० । ७मङ्गलवति त्रि० ८वणहारेण पु० अमरः । एवं ९मोक्षे १०शिवपदे ११वायुके १२युगपुत्रौ १३वेदे १४पुण्डरीकवृक्षे १५ब्रह्मणि १६पारदे राजनि० । १७देवे शब्दर० १८विष्णौ उणादि० १९विष्णुब्रह्मादिषु मध्ये विंशतितमे योगे च पु० उणादि० । "शिवमद्वैतं चतुर्थं मन्यन्ते" श्रुत्युक्ते २०अद्वैतब्रह्मणि न० ।

**शिवक** पु० शिव–इव इवार्थे कन् । १कीलके अमरः गवां गात्रकण्डूयनार्थे गोष्ठे निखाते २काष्ठे च हेमचः ।

**शिवकाञ्ची** स्त्री ६त० । पुरीभेदे ।

**शिवधर्म्मज** शिवधर्माज्जायते जन–ड । मङ्गलपक्षे "पुरा दक्षविनाशाय कुपितस्य त्रिशूलिनः । अपतत् भीमवक्त्रात् स्वेदबिन्दुर्ललाटजः" इत्यादिना वीरभद्रोत्पत्तिसङ्गा तस्यैव मङ्गलग्रहरूपतामाह "शान्तिप्रदानात् सर्वेषां ग्रहाणां प्रथमो भव । प्रेक्षिष्यन्ते जनाः पूजां करिष्यन्ति मतं मम । कुजारक इति ख्यातिं गमिष्यति नराजन !" भविष्य० ६८अ० ।